

Vízové formality a nejen ony: situace na českém konzulátu ve Lvově

Oresta Ohorchak

Abstrakt:

Tato zpráva popisuje situaci na českém konzulátu ve Lvově v lednu 2011. Kvantitativní výzkum založený na rozhovorech se žadateli o česká víza se zaměřuje na různé aspekty postupu získávání víz, jako například přípravu požadovaných dokumentů, přístup k informacím týkajícím se víz, poradenské služby, náklady na pořízení víza, zamítnutí a další. Výsledky výzkumu odhalují obtíže, kterým žadatelé v současnosti čelí, a poukazují na problémy systému udělování víz na českých konzulátech.

Úvod

V minulých letech prošel postup žádání o víza řadou změn, jejichž cílem bylo odstranit různé nedostatky¹. Ukrajinci představují nejpočetnější skupinu imigrantů v České republice. V posledních letech (konkrétně 2007 a 2008) se české konzuláty na Ukrajině potýkaly s velkým množstvím žádostí o pracovní a obchodní víza. V důsledku krize přestala Česká republika vydávat národní víza za účelem práce a podnikání (duben – listopad 2009), přičemž od doby, kdy bylo vydávání obnoveno, zůstává počet konzulátem přijatých žádostí o dlouhodobá pracovní a podnikatelská víza stále přísně omezený.

Od 1. ledna 2009 zavedlo české Ministerstvo zahraničních věcí jako povinnou součást žádostí o národní vízum zdravotní osvědčení (na HIV/AIDS, syfilis a tuberkulózu). Poté, co podobné opatření zavedlo ukrajinské ministerstvo zahraničních věcí, bylo osvědčení týkající se HIV/AIDS zrušeno a od března 2010 již není vyžadováno žádné zdravotní osvědčení.

V roce 2009 česká vláda zavedla nový internetový systém s názvem Visapoint (www.visapoint.eu) určený pro žádosti o dlouhodobá víza. Na Ukrajině byl tento systém zaveden 22. června 2009, čemuž předcházela dvě zkušební spuštění – 1. a 15. června. V neoficiálních internetových zdrojích jako například v příspěvcích na LiveJournal a diskuzích probíhajících na různých fórech se však objevily informace o tom, že přístup žadatelů k Visapoint blokovali

¹ Více informací viz Lucie Trlifajová: Před lvovským konzulátem klid. Dostupné online: <http://migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2225784>

počítačová hackeři a podání žádosti bylo možné pouze prostřednictvím „poradců“². Na začátku srpna 2010 byl chod systému z technických důvodů pozastaven a znovu byl spuštěn až v září.

Na rozdíl od národních víz je vydávání schengenských (krátkodobých) víz upravené legislativou EU. V dubnu 2008 Evropské společenství s Ukrajinou podepsalo Dohodu o usnadnění udělování víz (Visa Facilitation Agreement, dále jako VFA), která umožnila snížení vízových poplatků a určité skupiny (např. studenti, důchodci, umělci, vědci) byly povinnosti platit za zpracování žádosti o vízum zproštěny zcela. Dne 5. dubna 2010 byl implementován Vízový kodex³ zavádějící změny v nařízeních týkajících se schengenských víz; mezi nimi se objevila i povinnost poskytnout písemné odůvodnění v případě zamítnutí. Některé jeho části (jako například právo na přezkoumání zamítnutí) vešly v platnost 5. dubna 2011. Dne 1. ledna 2011 vstoupila v platnost novela českého zákona o pobytu cizinců, která zavádí právo na přezkoumání zamítnutí nebo povinnost podat písemné vysvětlení u dlouhodobých vízových povolení.

Metodologie

Výzkum probíhal ve Lvově od 14. do 31. ledna 2011⁴. Je třeba uvést, že interview probíhala v druhé polovině ledna, což není hlavní vízová sezóna⁵.

Respondenti byli oslovoováni na ulici před konzulátem. Hlavním kritériem výběru byla skutečnost, že respondent má nedávnou zkušenost s žádáním o vízum a přišel si na konzulát vyzvednout pas (s vízem nebo bez). Usilovali jsme také o vyváženost v počtu žadatelů o víza národní a schengenská. Celkem bylo provedeno dvacet dva rozhovorů, přičemž jsme oslovili v podstatě každého, kdo vycházel z budovy konzulátu nebo kdo po nedávném zamítnutí přišel žádat podruhé, což dohromady odpovídalo téměř 100 respondentům. Pouze každý čtvrtý tedy byl ochotný o žádosti o vízum hovořit.

Ty, kteří žádost o rozhovor odmítli, lze rozdělit do následujících skupin: (1) ti, kteří obdrželi zamítnutí, (2) pracující ze Lvova, kteří přišli během své pracovní doby, (3) ti, kteří využili poradenské služby. Ti, kteří patřili do první skupiny, většinou zůstali poblíž konzulátu a horečně někomu prostřednictvím mobilních telefonů vysvětlovali nastalou situaci. Lidé z druhé skupiny spěchali zpátky do práce a ti z třetí kategorie se hned u vchodu nebo v těsné blízkosti konzulátu setkávali s poradci. V době provádění výzkumu navíc počasí nebylo zrovna příznivé k oslovování lidí na ulici, což možná také vysvětluje, proč se lidé zdráhali mluvit nebo dále své odpovědi rozvíjet.

² Jde o zaměstnance poradenských agentur nebo samostatně výdělečně činné osoby poskytující různé druhy pomoci spjaté s vízy.

³ http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0028_en.htm

http://www.mzv.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/vizovy_kodex/index.html

⁴ Podle informací na webové stránce se žádosti přijímají ráno, zatímco hotové pasy se vyzvedávají odpoledne. Ve skutečnosti je však víza možné vyzvedávat také ráno, přičemž z nějakého důvodu ráno chodí více lidí než odpoledne. Interview tedy probíhala v pracovních dnech od 9,00 do 13,00 a od 14,00 do 15,30.

⁵ Největší počet žádostí se obvykle objevuje před Vánoci a Velikonocemi, na konci srpna (před začátkem školního roku), a na jaře a na podzim z důvodu sezónních prací.

V průběhu dotazování tazatelka nečelila žádným větším překážkám, nejtěžší nicméně bylo přimět lidi ke sdílnosti, zejména pak ty se zamítnutím. Dotazovali jsme se tedy lidí stojících ve frontě na vyzvednutí pasů, což umožnilo získat většinu potřebných informací. Detaily týkající se udělení nebo zamítnutí víza se vyjasňovaly až poté, co žadatelé obdrželi pas⁶. Do práce tazatelce zasahovali také poradci doprovázející své klienty, a to tím, že odpovídali místo žadatele, nebo že mu zakazovali mluvit.

Výzkum lze považovat za důvěryhodný, protože věříme, že většina žadatelů poskytla pravdivé informace, přičemž v případě nepříjemných otázek lidé mlčeli nebo odmítli cokoli komentovat.

Výsledky výzkumu

Otázky kladené v rámci rozhovorů se zaměřovaly na nejdůležitější aspekty postupu podání vízové žádosti na českém konzulátu. Dotazník pokrýval následující oblasti:

1. Profil žadatelů
2. Typy víz a výsledky žádostí
 - a. Schengenská víza
 - b. Národní víza
 - c. Zamítnutí
3. Podání žádosti, potřebné dokumenty
4. Poradenské služby
5. Informace, jejich dostupnost a úroveň znalostí žadatelů
6. Náklady
7. Práce konzulátu

1. Profil žadatelů

Jak už bylo řečeno, v průběhu dvou týdnů jsme se dotazovali dvaceti dvou respondentů. Většinou šlo o muže mezi 30 a 50 lety. Návštěvníci konzulátu (respondenti i ostatní) se obecně řadí ke střední věkové skupině; mládež a starší lidé jsou spíše výjimkou než pravidlem. Vysvětlovat to ale může i dané roční období a fakt, že konzulát pracovních a podnikatelských víz mnoho nevydává.

Více než polovina dotazovaných bydlí ve městech či příměstských oblastech, avšak pouze tři jsou ze Lvova. Většina žadatelů pochází z oblastí vzdálených 200 až 300 km od konzulátu, přičemž na základě jejich dialektu a blízkosti bydliště a konzulátu lze usuzovat, že pocházejí z jihozápadní Ukrajiny, tedy ze Zakarpátí, Ivano-Frankovské a Černovické oblasti.

Většina žadatelů mluví česky anebo češtině rozumí, což je dáno polohou zmiňovaných oblastí v blízkosti slovenských hranic. Žadatelé navíc často hovoří také rusky, což je typický rys jejich generace.

Většina respondentů již Českou republiku navštívila a měla předchozí zkušenost s konzulátem a postupem podávání žádosti o vízum.

⁶ Žadatelé konzulát zpravidla navštěvují dvakrát: při podání dokumentů a pak při vyzvednutí pasu s vízem nebo bez.

2. Typy víz a výsledky žádostí

V značné převaze je počet respondentů, kteří žádali o schengenské vízum. Z níže uvedené tabulky je zřejmé, že se tazatelce nepodařilo oslovit stejný počet žadatelů o národní jako o schengenská víza, což bylo způsobeno řadou důvodů, zejména tím, že počet žadatelů o dlouhodobá víza byl několikanásobně nižší.

Účel \ Typ	Schengenská	Národní	Pobytová	Celkem
Návštěva či sloučení rodiny	9	5	1	15
Zaměstnání	1	2	0	3
Podnikání	4	0	0	4
Turistika	0	N/A	0	0
Celkem	14	7	1	22
Zamítnuto (z celkového počtu)	4	2	0	6

Tabulka č. 1. Žádosti o víza dle typu a účelu

a. Schengenská víza

U žadatelů o schengenská víza byla nejčastějším účelem pobytu rodinná návštěva následovaná na druhém místě podnikáním. Z toho lze soudit, že tyto lidé o víza žádají pravidelně, takže postup znají a vše pak probíhá hladce a bez komplikací.

Žadatelé o podnikatelská víza byli vážení muži, kteří buď v České republice mají svou vlastní firmu, nebo jsou spoluhlaviteli společného česko-ukrajinského podniku. Z chování některých žadatelů z této skupiny spolu s kratší čekací dobou ve srovnání s ostatními podobnými případy lze usuzovat, že někteří podnikatelé mají úzké kontakty s pracovníky diplomatické mise nebo jiných českých vládních institucí, což může vést ke zjednodušení nebo urychlení celé vízové procedury. (Zaznamenali jsme také, že řidič jednoho podnikatele na konzulát přivezl dva balíčky nějakého zboží.)

Pouze jedna osoba ze všech dotazovaných uvedla jako důvod žádosti práci. Tento muž je zaměstnaný u jedné ukrajinské cestovní kanceláře jako řidič autobusu a přišel si na konzulát pouze vyzvednout pas. S dalšími kroky podávání vízové žádosti nebyl obeznámený, protože za něj vše ostatní řešil zaměstnavatel.

Je možné, že někteří žadatelé využívají schengenská víza získaná za účelem návštěvy rodiny k práci v České republice. Předpokládáme, že to je případ těch, kteří uvedli, že v České republice nedávno pracovali a žádají o schengenské návštěvní vízum na dobu tří měsíců. Lidé se tak mohou na další tři měsíce vracet za prací.

Žadatelé o krátkodobá víza většinou nedostali víza na celé tři měsíce, konzulát totiž zkracoval dobu platnosti. Značné množství žadatelů si stěžovalo, že jim pracovníci konzulátu zkrátili dobu oprávněného pobytu v zemi (většinou na 14 nebo 21 dní)⁷ a vysvětlovali jim to tím, že Česká republika je malá země a k jejímu poznání dva až tři týdny stačí.

Co se týče počtu vstupů do země, víza pro více vstupů byla udělována těm, kteří jako účel pobytu uvedli podnikání nebo zaměstnání či práci. Většina žadatelů o schengenská víza za účelem návštěvy rodiny tak dostala vízum pouze pro jeden vstup, přestože už v České republice tito lidé byli a na Ukrajinu se vrátili včas. Z analýzy provedených rozhovorů vyplývá, že většina žadatelů pasy obdržela do 10 až 15 dnů, ovšem v některých případech bylo zapotřebí 20 až 30 dnů.

b. Národní víza

Většina lidí dnes o národní víza žádá za účelem sloučení rodiny. Tuto tendenci jeden ukrajinský policista s trochou ironie objasnil následovně: „Ti, kteří v České republice chtěli pracovat, už tam jsou, a teď si tam berou rodiny.“ Převažující počet žádostí za účelem sloučení rodiny však nemusí nutně znamenat, že není poptávka po dlouhodobých pracovních vízech. Při neformálních rozhovorech někteří žadatelé zmínili, že systém Visapoint umožňuje registraci pouze omezeného množství žádostí o dlouhodobá víza za účelem práce. Navíc panuje představa, že se žadatelé o tato víza častěji setkávají s odmítnutím, avšak náš výzkum to nepotvrdil.

Čekací lhůta na národní vízum není regulována evropskými směrnici, ale každým členským státem zvlášť. V případě České republiky by rozhodování mělo trvat 90 dní, maximálně 120 dní ve zvlášť komplikovaných případech⁸. Přesto však dva žadatelé čekali na rozhodnutí šest až deset měsíců.

c. Zamítnutí

Zamítnutí je jednou z nejbolestivějších fází celého procesu, protože je spojeno nejen se samotnou skutečností odmítnutí, ale také s množstvím času a peněz investovaných do žádosti.

Výzkum ukázal, že poměrně velkému počtu lidí odcházejících z konzulátu byla žádost zamítnuta, jen několik málo z nich však bylo ochotných odpovídat na dotazy a diskutovat o důvodech. Z jejich odpovědí bylo patrné, že nevěří, že mohou výsledky rozhodování konzulátu ovlivnit nebo nastatou situaci jakkoliv změnit.

Jak už bylo řečeno, každé zamítnutí musí provázet písemné zdůvodnění. V námi zkoumaných případech se nejčastěji objevovala následující vysvětlení: „Je známo, že vízum bude užito k jiným účelům“ a „Informace poskytnuté žadatelem nejsou pravdivé“. Všem žadatelům se

⁷ Viz: Vízový kodex, Článek 24: Délka doby povoleného pobytu by měla odpovídat účelu pobytu nebo době průjezdu, přičemž by měla být respektována obecná pravidla týkající se délky pobytu. Právě tento článek říká, že rodinné svazky s občany Unie a občany třetích zemí majících legální trvalý pobyt na území členského státu se řadí k okolnostem umožňujícím vydání víza pro více vstupů. Viz také:

http://www.mzv.cz/lvov/uk/x2004_02_03/x2004_08_31_2/x2009_07_29/x2010_09_06.html

⁸ Obecné informace jsou k nalezení zde:

http://www.mzv.cz/jnp/en/information_for aliens/long_stay visa/general_information.html.

zamítnutou žádostí tato vysvětlení nepřipadala dostačující a měli v úmyslu požádat o detailnější objasnění.

Většina z těchto žadatelů navíc měla v plánu podat další žádost, nebo rovnou stáli ve frontě na její podání. Jediný, kdo to z finančních důvodů vzdal, byl muž, který žádal o schengenské vízum za účelem návštěvy bratra pracujícího v současné době v České republice. Před tím mu byla třikrát za sebou zamítnuta žádost o pracovní vízum.

Je třeba uznat, že dvě zamítnutí dlouhodobých víz byla oprávněná, protože respondenti nebyli ani v průběhu rozhovoru na konzulátu schopni odpovědět na otázky o účelu své cesty a celkově neznali postup vízové žádosti, k čemuž mohlo dojít v důsledku absolutního spoléhání na pomoc poradce.

Podání žádosti, potřebné dokumenty

Seznam podpůrných dokumentů, které se předkládají v rámci žádosti o schengenské vízum, je upraven Vízovým kodexem⁹. V jednotlivých případech však členské státy Schengenského prostoru mají právo požadovat další dokumenty. U národních víz se o seznamu podpůrných dokumentů rozhoduje na národní úrovni. K žádostem o schengenská víza není třeba překládat ani legalizovat žádné dokumenty, zatímco některé dokumenty pro národní víza musí mít ověřený překlad.

Na základě výzkumu lze vyvodit, že žadatelé s požadovanými dokumenty neměli žádné větší problémy. Ve většině případů si žadatelé obstarali potřebné písemnosti sami, někdy za pomoci příbuzných, přátel nebo obchodních partnerů žijících v České republice (ti zprostředkovali např. pozvání). Nikdo nezmínil, že by po něm někdo chtěl dokumenty, které nebyly uvedené v seznamu. Žadatelé většinou začínají se shromažďováním dokumentů poté, co si sjednají termín na konzulátu, přičemž někteří z žadatelů o schengenská víza uvedli, že jim příprava dokumentů zabrala téměř deset dní. Některým lidem pomáhali s vyplňováním formulářů poradci.

Vezmeme-li v úvahu fakt, že většina žadatelů už postup podávání žádosti o vízum znala, lze předpokládat, že tato fáze pro ně má charakter rutiny. Znamená to, že žadatelé vědí, kde o dokumenty požádat, jak mají dokumenty vypadat a jak dlouho shromáždění dokumentů z celého seznamu trvá. Zdálo se však, že služeb poradců využilo více lidí, nežli to ve skutečnosti přiznalo. Lze tak soudit na základě toho, že si nebyli jisti přesným seznamem předávaných dokumentů, špatně se orientovali ve vízovém systému nebo jejich znalost ukrajinštiny nestačila na vyplnění dokumentů. Většina lidí se k poradenským službám staví negativně, což by vysvětlovalo, proč se respondenti možná styděli přiznat, že tyto služby využili.

Naprostá většina respondentů má požadované dokumenty v pořádku. Pouze ve třech případech měli respondenti na vyžádání poskytnout kopii pasu osoby, která je zvala, a jeden muž z Kyjeva, který však měl trvalý pobyt v Zakarpatí, nevěděl o požadavcích týkajících se zdravotního

⁹ Viz Vízový kodex, Článek 14.

pojištění, které musí být dodáno sepsané na stroji či počítači, ne ručně. Všichni zamítnutí respondenti za žádost zaplatili nevratný poplatek.

3. Poradenské služby

Poté, co jsme několik dní za sebou navštěvovali konzulát, jsme si povšimli týchž lidí, většinou mužů, kteří seděli v autech nebo se procházeli poblíž budovy konzulátu. Více jich tam bylo po ránu, kdy se přijímají žádosti. Většinou tam jen jsou a občas si povídají s žadateli, ale bez toho, aby je nějak obtěžovali otázkami nebo nabídkami. Možná se ale lidé na to, zda nepotřebují pomoc s dokumenty nebo zdravotním pojištěním, ptají soukromě. Tito „konzultanti“, samostatně výdělečně činní vízoví poradci, pomáhají s obtížemi spojenými se získáváním víza.

Důležité ale je rozlišovat mezi takovými poradci a těmi, kteří pracují pro společnosti mající vízové poradenství jen jako jednu z nabízených služeb. Někteří lidé skutečně dávají přednost tomu, aby za ně formuláře žádosti vyplnil poradce, což ale neznamená, že by poradce jakkoli ručil za výsledek.

Stojí za povšimnutí, že většina lidí uvedla, že pomoc konzultantů nevyužívají a že k účasti všech možných poradců na vízovém procesu mají negativní postoj. Nezaznamenali jsme žádné případy využití poradenských služeb při online registracích přes Visapoint. Většina lidí připustila, že agenti či poradce poblíž konzulátu vídají, ale že ti buď nabízejí své služby zdvořile nebo čekají, až je lidé sami osloví.

Po dvou týdnech sledování situace poblíž konzulátu tyto zkušenosti žadatelů můžeme potvrdit. Je tomu skutečně tak, že poradci u českého konzulátu ve Lvově žadatele neobtěžují, jako tomu může být v případě diplomatických misí jiných států. Nicméně jak už bylo řečeno, většina žadatelů už s žádostí o vízum má předchozí zkušenosti a buďto si obstarávají všechno sami, nebo mají spolehlivé poradce, kteří to pro ně za poplatek udělají, nebo jim pomáhají příbuzní (což se často týká starších lidí nebo lidí z vesnických oblastí, jejichž děti studují ve městech a mají lepší přístup k internetu).

Více informací obsahuje rozhovor s poradcem¹⁰.

4. Informace, jejich dostupnost a úroveň znalostí žadatelů

V průběhu interview byli lidé dotazováni také na oficiální a neoficiální zdroje, které používali při vyhledávání informací o vízech.

Mezi dva nejčastěji užívané oficiální zdroje patřily webové stránky českého konzulátu na Ukrajině a webové stránky českého Ministerstva zahraničních věcí (MZV). Je třeba dodat, že webové stránky konzulátu obsahují mnoho odkazů na webové stránky MZV. Někteří lidé si obstarávali informace z více zdrojů, přičemž z dlouhodobého hlediska se jako nejméně oblíbené jeví informační tabule. Většina respondentů uvedla, že veškeré potřebné informace úspěšně našli

¹⁰ <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2282783>

v oficiálních zdrojích, nicméně někteří si stěžovali, že tam potřebné informace chybí nebo jsou zastaralé. V praxi je kupříkladu možné vyzvednout si pas ráno, ale na webu konzulátu stojí, že je tak možné učinit pouze po 14. hodině. Jeden respondent informace hledal na webových stránkách české ambasády v Kyjevě, ale žádost podával na konzulátu ve Lvově. Kvůli nesrovnalostem v uvedených informacích si pak musel zakoupit další pojištění. Respondenti také zmiňovali, že jsou těžko k nalezení informace o systému Visapoint nebo že systém je celkově nastavený pouze na určité odpovědi a neumožňuje zvolit alternativu.

Téměř polovina respondentů očekává, že je v souvislosti s vízy konzulát bude informovat o vývoji situace a případných změnách. Ti, kteří žádost podávali poprvé a nebyli obeznámeni s postupem, udávali, že jim pracovníci konzulátu dostatečně nevysvětlili, co se bude dít po odevzdání dokumentů.

Co se týče neoficiálních zdrojů informací, pouze jedna třetina respondentů se obrátila na příbuzné nebo přátele, kteří měli s žádostí o vízum předchozí zkušenost. Neoficiální zdroje se v podstatě vždycky používají k objasnění určitých detailů týkajících se vyplňování formuláře žádosti nebo podpůrných dokumentů.

Respondentům byly také kladeny obecné otázky prověřující jejich celkové znalosti postupu udělování víz – ptali jsme se na různé typy víz, VFA a Vízový kodex. Většina respondentů znala rozdíl mezi schengenským a národním vízem, avšak méně než polovina věděla o VFA a o skupinách osob zproštěných povinnosti platit vízový poplatek. Ještě méně lidí slyšelo o Vízovém kodexu.

5. Náklady

Podle Dohody o usnadnění udělování víz se od ukrajinských občanů žádajících o schengenské vízum požaduje poplatek 35 eur namísto běžných 60 eur. Poplatek za národní vízum se liší dle účelu: 20 eur v případě sjednocení rodiny, 100 eur za dlouhodobá národní víza a 41 eur za “zelenou kartu”.

Během výzkumu nebyly zaznamenány žádné případy nesprávného hrazení poplatku. Lidé, kteří jsou dle VFA zbaveni povinnosti poplatek platit (např. studenti, důchodci, blízcí členové rodiny), dostali schengenské vízum zdarma.

Zatímco o poplatcích za vízum respondenti hovořili bez zdráhání, v otázkách dalších nákladů spojených s vízovou žádostí už tak otevření nebyli. V odpovědích na náklady za dojíždění udávali cenové rozpětí od pěti hřiven (0,50 eurocentů) do 1200 hřiven (120 eur) za zpáteční cestu. Je vcelku jasné, že cestovní náklady se odvíjely od vzdálenosti od konzulátu a také od zvoleného dopravního prostředku. V průměru lidé za zpáteční cestu utratili od sta do čtyř set hřiven, přičemž při standardním postupu (dvě návštěvy konzulátu) je tuto částku třeba vynásobit dvěma a v případě nějakých komplikací vzrostla na troj- nebo čtyřnásobek. Někteří respondenti přiznali, že si žádost nechali za 40 až 70 hřiven (4–7 euro) vyplnit od poradce. Nenarazili jsme na žádné informace o platbách týkajících se registrace na Visapoint. Další náklady se

v jednotlivých případech lišily, zahrnují např. cenu pojištění (od 10 do 100 eur), platby za výpis z účtu (5 eur) nebo překlad a legalizaci dokumentů (od 50 do 150 eur).

Stojí za to zmínit, že žadatelům o dlouhodobá víza poplatky většinou připadaly vysoké, zatímco většina žadatelů o schengenská víza jejich výši nepovažovala za nepřiměřenou.

6. Práce konzulátu

V souvislosti s prací konzulátu se je nezbytné dotknout situace vně budovy konzulátu. Zahraniční diplomatické mise většinou uvádějí, že vše, co se děje za zdmi ambasády, je v kompetenci místní ukrajinské správy, ale není tomu vždy tak.

Dva hlavní problémy zmiňované při dotazování byly fronty a infrastruktura v blízkosti konzulátu. Lidé se předem registrují na určité datum, kdy mohou přijít podat dokumenty, a to telefonicky (pro schengenské vízum) nebo pomocí systému Visapoint (pro dlouhodobá víza). Poté, co se dostaví ke konzulátu, stojí ve frontě ve třech různých řadách na různých stranách konzulátní budovy. V první frontě žadatelé čekají na lístek s číslem, což jim umožní postavit se do další fronty a čekat, až se jejich číslo objeví na obrazovce umístěné před konzulátem. Pokud žadatel tento moment propásne, musí si počkat na další číslo v první frontě, které se pak opět objeví na obrazovce. Třetí fronta je určená těm, kteří si přišli vyzvednout pas. Uvnitř konzulátu pak lidé opět čekají ve frontě na zaplacení poplatků. Z odpovědí vyplývá, že průměrná čekací doba v prvních dvou frontách trvá od 30 minut do dvou hodin. První a třetí venkovní fronta je takzvaně „živá“, což znamená, že si místo v řadě nelze zajistit předem, neexistuje přesný seznam lidí, kteří v těchto frontách stojí, a poté, co frontu opustíte, musíte si jít stoupnout na konec. I druhá fronta je vlastně „živá“, když totiž propásnete své číslo, musíte zpátky do první fronty a kolečko se opakuje.

Dalším nedostatkem je chybějící přístřeší pro případ deště, sněhu či pálícího slunce a také chybějící toalety, dále chybí nějaké obchody s pitím nebo automat na kávu.

Většina žadatelů na konzulátu neabsolvovala skutečný pohovor, ale bylo jim položeno několik otázek. Až na pár poznámek odmítnutých žadatelů nezazněly žádné negativní komentáře ohledně chování pracovníků konzulátu. Většina respondentů je popsala jako přísné a formální. Někteří respondenti, jejichž žádost o vízum byla zamítnuta, podotkli, že na ně pracovníci křičeli, chovali se nepřátelsky a neposkytli jim řádné vysvětlení zamítnutí. Obecně pak respondenti vyjádřili nespokojenost s vysokým počtem detailních otázek, které jim byly kladeny, a také s tím, že pracovníci konzulátu nemluví ukrajinsky.¹¹

Závěr

Tato zpráva poukazuje na to, že práce konzulátu sice v současné době prošla změnami, ale stále je co zlepšovat.

Jedna z potíží práce konzulátu je spojená s informacemi. Struktura webových stránek, způsob zprostředkovávání informací a jejich aktualizace nejsou vůči uživatelům vždy vstřícné. Výzkum

¹¹Toto zmínil osmnáctiletý mladík z Karpatské oblasti, který neuměl rusky.

odhalil, že mnozí uživatelé v oficiálních zdrojích nenašli všechny potřebné informace, což někteří museli kompenzovat využitím zdrojů neoficiálních. Žadatelé bez přístupu k internetu všechny relevantní informace nemohou získat po telefonu a informační tabule slouží spíš k ukrácení dlouhé chvíle těch, kteří už stojí ve frontě.

Služby vízových poradců žadatelé o vízum využívají vcelku hojně. Má to několik důvodů: málo vlastního času na obstarávání všech dokumentů, nedůvěra ve vlastnoručně získané informace, časová náročnost shromažďování všech dokumentů (alespoň z dob SSSR o vízových procedurách panují takové představy). Lidé přirozeně touží ušetřit čas a energii, a tak raději zaplatí v očekávání rychlejších a lepších výsledků. Dle našeho výzkumu mají lidé tendenci služby poradců využívat, ačkoliv k nim většina z nich má negativní postoj. Věříme, že legální poradenské služby mají mít právo na existenci za podmínky, že poskytují řádnou pomoc těm, kteří si ji vyžádají (tzn. zodpovězení otázek, vyplnění formulářů k žádosti atd.).

Žadatelé zpravidla nepovažují postup týkající se dokumentů za komplikovaný, pokud znají požadavky na jednotlivé dokumenty a pokud je jim předem oznámen kompletní seznam.

Dle článku 23 Vízového kodexu by se o schengenských vízech mělo rozhodovat co nejrychleji a čekací doba by neměla přesáhnout 15 kalendářních dní (s výjimkou individuálních případů vyžadujících další přezkoumání). O národních vízech by se mělo rozhodovat ve lhůtě od 90 do 120 dní s výjimkou zvláště komplikovaných případů. Dle našich zjištění jsou zákonem předepsané lhůty ve většině případů dodržovány, nicméně v tomto směru nejde o reprezentativní vzorek.

Co se týče finanční stránky, odhady ukazují, že žádost o vízum se souvisejícími výdaji vyjde na 75 eur v případě schengenského víza a na 225 eur v případě víza národního. Pro srovnání, v roce 2010 obnášel průměrný měsíční plat na Ukrajině 224 eur, tato částka je však podstatně nižší v západních oblastech, například Ternopilské – 166 eur, Ivano-Frankovské, či v Zakarpatí a Lvově – téměř 190 eur.¹² První skupině se žádost o vízum nezdá drahá, ale druhá by ráda platila méně. Mnoho lidí se také vyjádřilo v tom smyslu, že vízová politika by měla být závazná pro obě strany a že by s uspokojením kvitovali případné zrušení vízového poplatku.

Můžeme konstatovat, že práce konzulátu je obecně až na několik připomínek týkajících se chování zaměstnanců a infrastruktury v blízkosti konzulátu uspokojivá. Žadatelé ve frontách čekají až dvě hodiny, aniž by je mohli opustit, protože se musí řídit přidělenými čísly. Doporučujeme umístit k frontám lavičky, přístřešky chránící proti dešti, sněhu či slunci a také toalety a nápojové automaty. Co se týče pracovníků konzulátu, je žádoucí, aby hovořili ukrajinsky a měli s žadateli více trpělivosti. Pro snížení počtu front a zjednodušení postupu by bylo dobré, kdyby se žadatelé mohli telefonicky předem objednat na určitou pevně stanovenou dobu.

¹² Derzhkomstat Ukrainy. Dynamika seredniomisiachnoyi zarobitnoyi platy po rehionakh u 1995-2010 rr. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html

Vzhledem k omezené době trvání výzkumu a nedostatku žadatelů o národní víza se nám nepodařilo plně zmapovat registrace přes Visapoint. Zrovna tak v této zprávě nepojednáváme o korupci, protože ji výzkumnice nezaznamenala a respondenti o ní taktéž nehovořili.

Máme-li na závěr shrnout výsledky výzkumu, je zřejmé, že práce českého konzulátu ve Lvově se ve srovnání s předchozími lety značně zlepšila. Konzulát pracuje v normálním tempu, nejsou problémy s frontami před vchodem do budovy a atmosféra je zde poklidná. Toho všeho však bylo dosaženo restriktivně, tj. přísným omezením počtu žádostí za den a velmi nízkým počtem vydávaných národních víz. V průběhu výzkumu jsme zaznamenali, že konzulát ve Lvově přijme v průměru 40 žádostí denně, přičemž ve většině jde o různé typy schengenských víz. Omezené nabírání žádostí o dlouhodobé vízum zřejmě souvisí s nezaměstnaností v České republice a legislativou týkající se přistěhovalectví. Nicméně přístup konzulátu k schengenským vízům už tak pochopitelný není, zejména co se týče zkracování doby pobytu a nevydávání vícevstupních víz pro více vstupů.

Česká republika představuje jednu z nejoblíbenějších destinací pro ukrajinské turisty, podnikatele a také pracovní migranty. Za účelem řádné vízové politiky a rozvíjení poklidných a přátelských vztahů mezi oběma zeměmi by měl konzulát pečovat o udržení vysokých standardů při vízovém řízení a pravidelně odstraňovat nedostatky, jež se vyskytnou.

Článek vznikl v rámci projektu "Visawatch" Multikulturního centra Praha za podpory CEE Trust.

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe